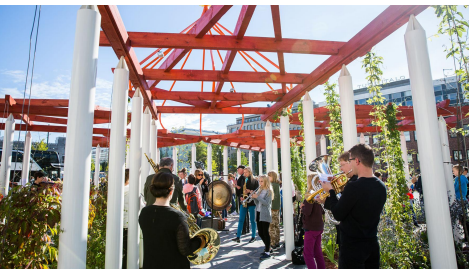

Tarinoita osallisuuden edistämisestä

16 kaupunkia ja kuntaa
osallisuussparrauksessa

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ 2021

Julkaisu on Creative Commons [CC BY-NC-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)

Tekijät: Osallisuustarinoiden kirjoittajat sekä toimitus Maija Faehnle, Piritta Hannonen ja Iina Heikkilä

Kannen kuvat: Mika Ala-Panula, Anni Haaparanta, Hyvinkään kaupunki, Lassi Häkkinen, Emppu Kainulainen, Lahden kaupunki, Lempäälän kunta, Oulun kaupunki, Laura Vanzo / Visit Tampere

Osallisuustarinat on julkaistu alun perin osana Saa kuulua! Oivalluksia osallisuuden edistämiseen kaupungeissa ja kunnissa -julkaisua. Sen ovat laatineet Suomen ympäristökeskus SYKE ja Et May Oy osana ympäristöministeriön koordinoimaa Kestävä kaupunki -ohjelmaa yhteistyössä Kuntaliiton kanssa.

Julkaisija: Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus 2020

Saa kuulua -julkaisun tekijät: Maija Faehnle, Piritta Hannonen, Anni Hapuoja, Iina Turunen ja Emma Terämä.

Julkaisu löytyy Kestävä kaupunki -ohjelman sivuilta osoitteesta kestavakaupunki.fi/osallisuus

OSALLISUUSTARINAT

Enontekiöläiset keskustelemaan uudesta matkailualueesta	<u>6</u>
Helsingin Naapuruuspiirit – Luovaa sopeutumista poikkeusoloissa	<u>12</u>
Hollola – Tavoitteena osallistava toimintatapa ja toimintakulttuuri	<u>16</u>
Uutta osallisuutta Hyvinkään keskustan suunnitteluun	<u>21</u>
Kohti seudullista ilmastotyötä Iisalmessa – Keski- ja Ylä-Savon KESTO-hanke	<u>28</u>
Kaarina – Viestimällä vauhtia aluetyöryhmiin!	<u>35</u>
Kauhajoki etsii osallistuvalla budjetoinnilla ratkaisua osallistumisen ja hyvinvoinnin eriytymiseen	<u>40</u>
Kirkkonummi – Yhteiskampus vauhdittaa yhdessä tekemistä	<u>45</u>
Yhteisöllinen Koski TI edistää osallisuutta koko kuntaorganisaation voimin	<u>49</u>
Lahti – Ympäristöpääkaupunkivuoteen osallisuusloikalla	<u>53</u>
Lempäälään toimivia tapoja asukaslähtöiseen Sääksjärven kaavoitukseen	<u>57</u>
Oulun neljäs sektori: arvostusta ja asennetta!	<u>63</u>
Aktivistivirkkamiehiä Paraisille!	<u>69</u>
Tampere painottaa osallisuutta: Neljäs sektori haltuun! Uusi kansalaistoiminta ansaitsee uudet tukimuodot	<u>74</u>
Uusikaupunki – Osallisuustyön polku avautui yhdistysohjelman laatimisesta kaupungin ja kansalaisyhteiskunnan välille	<u>80</u>
Vantaa – Osallistuva budjetointi myönteisen erityiskohtelun keinona ja vaikuttamisen paikkana	<u>86</u>

SISÄLLYS

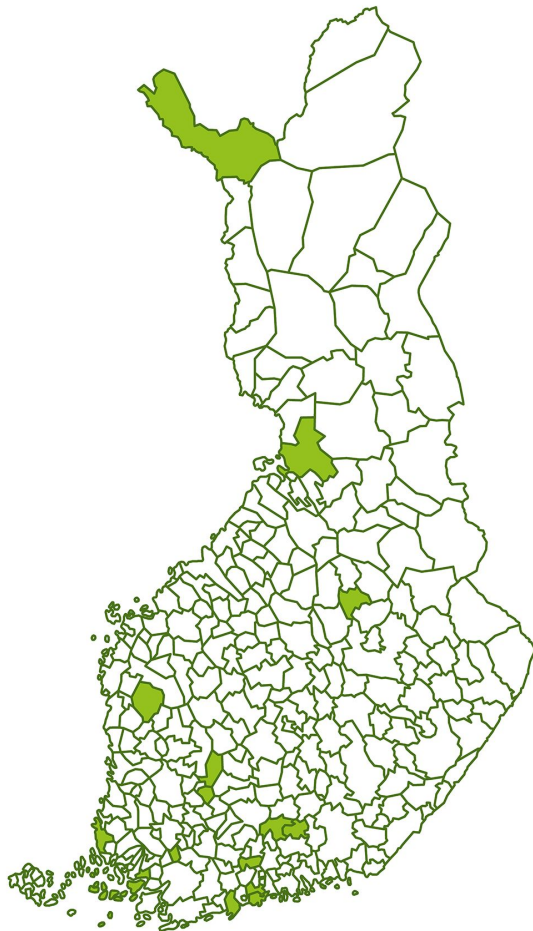
Seuraavat osallisuustarinat kertovat osallisuuden edistämisestä Kestävä kaupunki-ohjelman osallisuussparraukseen osallistuneissa kaupungeissa ja kunnissa. Keväällä 2020 32 kaupunkia ja kuntaa haki mukaan sparraukseen, jonka tavoitteena oli tukea hakijoita niiden ilmoittamien osallisuuden haasteiden ratkaisemisessa ja samalla tukea Saa kuulua! -julkaisun kehittämistä ja käyttöönottoa. Puolet hakijoista pystyttiin ottamaan mukaan, ja neljä osallisuuden asiantuntijaa tarttui sparraajina työhön, kukin neljän kaupungin tai kunnan kanssa.

Sparrattavat ja sparraaja tapasivat kahdessa kuntakohtaisessa tapaamisessa, jotkut useammassakin. Tapaamiset järjestettiin enimmäkseen etäyhteyksin. Sparrattavilla oli samalla koekäytössä Saa kuulua! -julkaisun luonnosversio.

7.5.2020 järjestettiin kuntaverkoston kestävyysseminaarissa sessio, jossa kahdeksan kuntaa sparraajineen jakoivat siihenastisia kokemuksia sparrauksesta. Loput kahdeksan kuntaa sparraajineen olivat puolestaan esillä 20.8.2020 Kestävä kaupunki -ohjelman ja Kuntademokratia-verkoston yhteistilaisuudessa.

Osallisuussparraukseen osallistuneet kunnat

Enontekiö
Helsinki
Hollola
Hyvinkää
Iisalmi
Kaarina
Kauhajoki
Kirkkonummi
Koski Tl
Lahti
Lempäälä
Oulu
Parainen
Tampere
Uusikaupunki
Vantaa

Enontekiöläiset keskustelemaan uudesta matkailualueesta

Antti Leskinen, johtava konsultti, Diskurssi Oy
Hannu Autto, kehitysjohtaja, Enontekiön kunta

Kuntalaisten yhdessä suunnitteleman kuntosalin
avajaiset. Kuva Enontekiön kunta

Tulossa on uuden matkailualueen kaavoitus tunturialueelle kunnan keskustaajaman, Hetan läheisyyteen. Erityisesti saamelaisten huolena on, kaventaako uusi matkailualue heidän perinteistä kotiseutu-alueitaan ja haittaako se poronhoitoa. Enontekiöllä on 1836 asukasta vuonna 2020. Väestötiheys on toiseksi matalin Suomen kunnista. Kunnan läpiajo Kilpisjärveltä Ylikyröön kestää kolme tuntia. Laajassa kunnassa haasteena on tavoittaa kuntalaiset, joihin suunnitelmien vaikutukset kohdistuvat.

Näkemyseroja ja ideakulttuuria

Kunnassa pidetään tärkeänä tukea mm. maankäytön suunnittelulla luontoon, tunturimaisemiin ja vesistöihin perustuvaa matkailua. Matkailuun, erityisesti matkailualueiden rakentamiseen liittyy näkemyseroja. Siksi tavoitteena on saada osapuolet mukaan sekä kertomaan kantansa verkkokyselyihin, että keskustelemaan järjestelmällisesti ja avoimesti – deliberatiivisissa – kuuntelevissa ja vuorovaikutteisissa tilaisuuksissa.

Osallistumisen järjestämisessä Enontekiöllä on perinteitä ja osaamista.

Kunnassa on lukuisia aktiivisia toimijoita sekä järjestöissä että luottamustehtävissä. Kuntaorganisaatiossa toteutettiin 2018-2019 ideakulttuurihanke. Siitä kunta palkittiin Kunteko -palkinnolla. Uusi ideakulttuuri auttaa viemään eteenpäin uusia vuorovaikutustapoja ja osapuolten näkemyksiä.

Kohti ratkaisuja

Sparrauksessa käytiin läpi useita osallistumismenetelmiä.

OSALLISUUSTARINAT

Niistä Enontekiöllä sovelletaneen

- ensinnäkin Kuuntelu -menetelmää; kuntalainen voi yksin kertoa näkemyksensä koulutetulle kuuntelijalle.
- Toinen mahdollisuus vaikuttaa voi olla kohdennettu joukkorahoitus-hanke mesenaatti.me -sivuston järjestelmällä.
- Kolmanneksi on tarkoitus järjestää kaavoituksen yhteydessä vuorovaikutteisia yleisötilaisuuksia. Niissä vuorottelevat lyhyet alustukset, pienryhmäkeskustelut sekä pienryhmien edustajien tiivistetyt esitykset ryhmien näkemyksistä.

Tukena ovat tilaisuuden alussa esitellyt ja yhteisesti kättä nostamalla hyväksytyt keskustelun pelisäännöt, tilaisuuden seuranta ja kommentointimahdollisuus verkossa sekä viestintä tuloksista ja ratkaisuksista perusteluineen kunnan verkkosivuilla.

Saa kuulua! -julkaisusta Enontekiön tilanteessa soveltamiskelpoisia kohtia on useita. Esimerkkinä kohdat: ”Miten edistää osallisuutta” (diat 67 ja 68) ”Yhdenvertais-tajan muistilista” (dia 90) sekä kehiteltävä ”Osallistavan rahoituksen malli” (dia 107).

Kokemukset ja opit

Sparraus käsitti keväällä yhden valmis-televan puhelun sekä varsinaisen pitkän sparrauspuhelun kunnan kehitysjohtajan kanssa. Tämän jälkeen sparraaja lähetti aineistoa työhön soveltuvista osallistumis-menetelmistä. Elokuussa käytiin lyhyt puhelinkeskustelu, jonka pohjalta sparraaja lähetti kehitysjohtajalle lisää menetelmäohjeita.

Pandemian aiheuttama poikkeusaika ja sen tuomat kiireet ovat pakottaneet siirtämään kaikki prosessien parantamiset ja pitkäjänteiset suunnittelut tulevai-

suuteen. Sparrauksen paras ja pysyvä anti on uusien metodien oppiminen, jotka otetaan Enontekiöllä käyttöön sitä mukaa, kun mahdollisuuksia tulee.

Vinkkejä muille

Vastaavissa tilanteissa kannattaa harkita yksilöllisiäkin menetelmiä. Esimerkkinä näkemysten kertominen koulutetulle kuuntelijalle, vaikka paikallisen kahvilan kanssa sovituissa rauhallisessa kulmassa ilman kenenkään muun läsnäoloa.

Verkossa seurattava, hyvin järjestetty yleisötilaisuus vaatii sopivat tilat, kuten

OSALLISUUSTARINAT

tasalattiaisen salin ilman pöytiä, osaavan videoijan ja useita kameroita. Tuloaulaan kahvitarjoilut ja suunnitelmanäyttely, jossa on asiantuntijoita opastamassa ja luomassa mukavaa tunnelmaa.

Näyttelyssä pienet huolet ja muut yksityiskohdat saadaan käsiteltyä ennen tilaisuutta; ne eivät vie aikaa yhteis-tilaisuudelta. Turvallisuudestakin on huolehdittava. Valmisteluihin voi kulua kokemuksesta riippuen pari kolmekin työpäivää.

Hyvät valmistelut osoittavat osallistujille konkreettisesti, että heidät otetaan

huomioon ja näkemykset ovat tärkeitä. Erittäin tärkeää on julkaista saaduista näkemyksistä tehty kooste ja kertoa myöhemmin, kuinka näkemysten pohjalta on toimittu ja tullaan toimimaan! Kaikki tämä rakentaa avoimuuden ja luottamuksen kulttuuria.

Sparraajaa auttoi Enontekiön tuntemus, sekä vuosien takaisena Ounasjoen melontareitin suunnittelijana että retkistä alueella. Alueen historiaan voi perehtyä esimerkiksi Yrjö Kortelaisen kirjasta ”Entistä Enontekiötä” sekä Samuli Paulaharjun teoksista.

Helsingin Naapuruuspiirit

- Luovaa sopeutumista poikkeusoloissa

Katja Syvärinen, vanhempi neuvonantaja, Kaskas Media Oy

Soile Atacocugu, yhdyskuntatyöntekijä, Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimiala

Kontulankaaren Naapuruuspiiri koolla.
Kuva Melinda Palmgrén

Helsingissä asui vuoden 2019 lopussa yli 112 000 ikääntynyttä eli 65 vuotta täyttäneitä henkilöä. Kumppanuusperiaatteella toimivaa ikääntyneiden Naapuruuspiiriä on kehitetty Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimen yhdyskuntatyössä jo yhdentoista vuoden ajan, Naapuruuspiirejä on toiminnassa 22 (kevät 2020). Toiminta on vakiintunut useilla alueilla. Sillä olisi kuitenkin potentiaalia laajentua myös uusille alueille. Helsingin soten vuoden 2020 suunnitelmissa olikin Naapuruuspiiri-toiminnan laajentaminen kaupungin eri alueilla yhdessä vapaaehtoistoiminnan, seniorikeskusten ym. kanssa.

OSALLISUUSTARINAT

Korona keikautti Naapuruuspiirien toiminnan

Miten tavoittaa ikääntyneitä suuren kaupungin lähiöiden katvealueilla, joissa ei ole palveluita lähellä kotia? Tätä lähdettiin pohtimaan Naapuruuspiireistä vastaavan yhdyskuntatyöntekijän kanssa. Naapuruuspiiritoimintaa johdetaan oman työn osana, eikä siihen ole olemassa erillistä henkilöresurssia. Yllättäen sparrauksen käynnistyessä maaliskuussa 2020 oltiin tilanteessa, jossa yli 70-vuotiaita kehoitettiin koronaviruksen vuoksi pysymään kodeissaan ja välttämään kontakteja.

Naapuruuspiirit joutuivat tauolle ja kevään suunniteltu toiminta tapaamisineen jouduttiin miettimään uudelleen. Osallisuussparraus sai uuden haasteen.

Kohti ratkaisuja

Sparrauksessa pohdittiin koronan vuoksi nopeita ratkaisuja Naapuruuspiirien yhteyshenkilöiden ja vapaaehtoisten tiedottamiselle ja toiminnan mahdolliselle suuntaamiselle yksinäisille ja apua tarvitseville vanhuksille. Ideoimme myös mahdollisuutta järjestää toimintaa etänä halukkaille. Osa Naapuruuspiireistä on kokeillut puhelinrinkiä vapaaehtoisen

johdolla ja kesällä on saatettu kokoontua ulkona. Osa piiriläisistä on pitänyt vapaamuotoisesti muuten yhteyttä toisiin. Vapaaehtoisille on välitetty yhteistyöntekijöiden välityksellä infoa soten suosituksista ja välitetään tilanteen aina vaatiessa uudelleen.

Ikäihmisten parissa tehtävä vapaaehtois-toiminta voi merkityksestään huolimatta jäädä näkymättömäksi. Sparrauksessa pohdittiin, mitä vakiintuneenkin toiminnan systematisointi kuntaorganisaatiossa edellyttäisi. Pohdimme myös vapaaehtois-toiminnan johtamista ja rooleja, kun järjestäjänä on kaupunki eikä järjestö.

Mikä osa toiminnasta on työntekijän, mikä vapaaehtoisten vastuulla?

Kokemukset ja opit

Niin kuin osallisuuden johtaminen aina, myös vapaaehtoistoiminnan onnistunut johtaminen edellyttää osaamista, työaikaa ja riittäviä resursseja. Naapuruuspiirien vapaaehtoisille voi järjestää vuosittain yhteisiä koulutus- tai kiitostapaamisia, mikä tuo yksittäisille toimijoille laajemmassa verkostossa toimimisen tunnetta. Toiminnasta tiedottamista kannattaa suunnitella myös viestinnästä vastaavien kanssa.

OSALLISUUSTARINAT

Vinkkejä muille

Vapaaehtoistoiminta ei kuulu laki-sääteisiin toimintoihin, mutta se tuottaa osallisuutta ja hyvinvointia. Osallisuuden edistäminen vapaaehtoistoiminnan kautta on usein yksi työntekijän monesta työtehtävästä. Tehtäväkuva selkeytyy, kun keskustellaan ja kirjataan selkeästi aika, jonka voi käyttää tähän toimintaan. Helsingissä toiminta on mainittu kunnan talousarvion käyttösuunnitelmassa. Työtä voi tehdä tutuksi myös luottamushenkilöille.

Hollola - Tavoitteena osallistava toimintatapa ja toimintakulttuuri

Anna-Maria Isola, tutkimuspäällikkö, THL

Tuula Nurminen, erityisasiantuntija, Hollola

Antti Anttonen, hyvinvointikoordinaattori, Hollola

Hollolassa kukin saa olla sellainen kuin haluaa.
Kuva Niina Höökkö

Hollola on reilun 23 000 asukkaan kunta Päijät-Hämeessä. Hollola on tunnettu upeista harjumaisemista, metsistä ja lukuisista järvistä. Tämän päivän hollolalaiset lähtevät ulkoilureiteille ja metsiin liikkumaan tai vesille rentoutumaan. Hollolan tunnetuimpia vierailukohteita ovat 1500-luvulla rakennettu Kivikirkko ja Etelä-Suomen korkeimmat laskettelurinteet Messilässä. Kuntalaiset kuvailevat kuntaansa näin: Hollolassa asuu monenlaisia ihmisiä – omanlaisia mutta onnellisia. Hollolassa saa olla sellainen kuin haluaa. Hollolalla on monta luontoa, siksi sinne on helppo tulla ja helppo asettua.

OSALLISUUSTARINAT

Osallisuusohjelma oli jo pitkällä mutta jotain tuntui puuttuvan

Hollola oli työstänyt osallisuusohjelmansa pitkälle. Ja kävi niin kuin osallisuustyön suunnittelussa ja valmistelussa usein käy, että Hollolassakin osallisuuden edistäminen alkoi versota sinne ja tänne eikä sitä enää voinut irrottaa yhdelle hallinnonalalle. Silti jollakin pitäisi olla osallisuustyön langat käsissään. Miten ihmeessä siis ohjata osallisuustyötä niin, että se alkaisi näkyä ihmisten arjessa ja muuttaisi esimerkiksi kohtaamisen kulttuuria? Miten lisätä osallistumisen mahdollisuuksia, jotta ohjelma ei jäisi vain

sanoiksi paperille, pöytälaatikkoon tai verkkosivuille?

Kohti ratkaisuja

Tuntui siltä, että kaivattu lisäjäsennys oli jo kehkeytynyt osallisuusohjelman tekijöiden päässä. Tarvittiin vain ulkopuolinen olemaan läsnä keskusteluissa, jotta se sai tilaisuutensa tulla sanoitetuksi. Osallisuustyön käytännön esimerkkeihin paneuduttiin myöhemmin isommalla joukolla konserni-, elinkeino- ja hyvinvointipalvelujen työntekijöitä.

Koska osallisuustyö on vahvasti läsnä arjessa, siihen liittyvät ratkaisut ovat usein arkisia – joskus jopa siinä määrin, että ne kuulostavat omiin korviin itsestään-selvyyksiltä tai sellaisilta, ettei niitä edes viitsisi sanoa ääneen. Kuitenkin juuri ääneen sanominen on se keino, josta ratkaisut alkavat kehkeytymään.

Osallisuustyön pitäminen käytännön-läheisenä auttaa saavuttamaan tavoitteet. Käytännölliset ja pienet tavoitteet toteutuvat abstrakteja tavoitteita helpommin. Onnistumisen kokemukset kannattelevat kaikkia ikään tai asemaan katsomatta.

Osallisuusohjelma jäsenyi prosessin myötä siten, että siinä näkyy nyt entistä vahvemmin osallisuustyön perimmäinen tavoite, asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen asukkaiden osallisuuden kokemusta parantamalla. Tälle päätavoitteelle on ohjelmaan kirjoitettu välineelliset tavoitteet eli digitalisaation ja osallistuvan budjetoinnin hyödyntäminen sekä osallistamisen kulttuurin ja edellytysten edistäminen.

Kokemukset ja opit

Sparrattavien kokemuksia:

- Kannattaa puhua siitä, mitä on

OSALLISUUSTARINAT

tekemässä. Keskustelemalla syntyy yhteistä ymmärrystä. Siitä syntyy edelleen oivalluksia.

- Osallisuuden edistäminen ja osallistaminen osana osallisuustyötä ei ole erillinen toiminto vaan toimintatapa – jopa kulttuuria. Vaikka osallisuuden edistäminen on pieniä askelia, niin pitkällä aikavälillä pienet askeleet voivat muuttaa syvällisesti niin hallinnon kuin kuntalaistenkin kulttuuria. Siksi on tärkeää keskustella osallisuuden edistämisestä erilaisilla foorumeilla, niin asukkaiden, luottamushenkilöiden, kunnan johdon kuin sen työntekijöidenkin kanssa.

Sparraajan kokemuksia:

- Osallisuudesta kannattaa puhua arkisesti. Keskustelu virisi oitis vilkkaampana, kun osallistujilta kysyttiin, mitä hollolaiset pitävät kunnassaan tärkeänä. Esimerkiksi järvien hoitoon kuntalaisilla olisi haluja, mutta pitäisi osata järjestää tilaisuuksia, joihin kenen tahansa olisi helppo osallistua. Mainittiin myös roskapussit: Jos tarjolla olisi talkooaika ja roskapusseja, niin ihmisten olisi helpompi lähteä ympäristötalkoisiin. Konkreettisten asioiden ja materian kautta ratkaisut alkavat hahmottua yhteisessä keskustelussa kuin vaivihkaa.

Vinkkejä muille

Osallisuuden edistämisen ratkaisut syntyvät erilaisten toimijoiden yhteisessä oppimisprosessissa, joten ratkaisut ovat aina paikkakuntansa ja toimijoidensa näköisiä. Siksi osallisuuden edistämiseen suunnitteluun kannattaa ottaa erilaisia ihmisiä mukaan ja siitä kannattaa puhua erilaisilla foorumeilla. Muutos vie aikansa, mutta se tapahtuu, kun sitä ruokkii.

Uutta osallisuutta Hyvinkään keskustan suunnitteluun

Antti Leskinen, johtava konsultti, Diskurssi Oy

Tiia Viljanen, kehittämisspäällikkö, Hyvinkää

Kirjastoaukio Hyvinkäällä. Kuva Hyvinkään kaupunki

Hyvinkään kaupunki sijaitsee rautatien ja valtatie 3:n varrella Helsingin ja Hämeenlinnan puolivälissä. Toukokuussa 2020 Hyvinkään asukasluku oli noin 46 600, ja Hyvinkää on kasvava kaupunki.

Rakentaminen viheralueille huolettaa, osallistumista kehitetty aktiivisesti

Osana kaupunkikeskustaa sekä tiiviin keskustan ympärillä on paljon asukkaille tärkeitä viher- ja ulkoilualueita. Keskustan täydennysrakentamisen ulottaminen viheralueille on puolestaan teema, joka herättää herkästi huolta asukkaissa.

Aihe valikoitui tästä syystä Hyvinkään osallisuussparrauksen teemaksi.

Osallisuuden edistäminen tunnistetaan keskeiseksi kehittämiskohteeksi kaupungin vuonna 2016 valmistuneessa kaupunkistrategiassa (Hyvinkään Pelikirja). Osallisuuden edistämistä koskeva tieto ja aiheeseen liittyvät toiminnot sekä tapahtumat on koottu [kaupungin nettisivuille otsikolla Osallistu ja vaikuta](#). Nettisivuilta löytyy myös Hyvinkään osallisuusmalli, jossa kuvataan osallisuuden edistämisen periaatteet ja annetaan vinkkejä osallisuustyön tueksi.

Hyvinkäällä on kehitetty viime vuosina vahvasti asiakaspalautteiden käsittelyä. Lisäksi sähköisistä vuorovaikutuskanavista on hyödynnetty muun muassa mobiiliapplikaatiota ja 3D-kaupunkimallia.

Vuonna 2020 kaupunki päätti laajentaa osallistuvan budjetoinnin kokeiluja. Osallistuva budjetointi otettiin käyttöön keväällä 2020 koko kaupungin tasolla. Muina osallistumismuotoina käytetään esimerkiksi kaavailtoja, kuntalaisfoorumia ja eri toimintayksiköiden asiakastilaisuuksia.

Tavoitteena osallistumisen laadun parannus

Hyvinkään tavoitteena oli saada sparrauksen avulla uusia näkökulmia kuntalaisten osallisuuden edistämisen menetelmiin sekä sellaisten tilaisuuksien fasilitointiin, joissa osallistujilla on mahdollisesti keskenään hyvinkin ristiriitaisia tietoja, näkemyksiä ja odotuksia. Pitkän aikavälin tavoitteena on saada asukkaat vahvemmin mukaan keskusta-alueita koskevaan viher- rakentamisen suunnitteluun. Yhtenä mahdollisena osa-alueena nähdään esimerkiksi yleisten alueiden viihtyisyyden parantaminen hulevesiaiheiden avulla.

Kohti ratkaisuja

Sparraukseen osallistuivat kaupungin kehittämispäällikkö, kaavoituspäällikkö, yleiskaavasunnittelija, ympäristötoimen johtaja, kaupungin puutarhuri ja kestävän kehityksen projektipäällikkö. Seuraavassa muutamia keskeisiä teemoja kahdesta intensiivisestä etäsparrauksesta.

Osallistumista voi ajatella yhteistoiminnallisena oppimisena. Siinä opitaan, mitä kaupungin asiantuntijat tekevät ja miten tehdään paremmin yhdessä (ryhmätyötapoja). Tällainen ote estää ristiriitojen kärjistymistä.

Yksi tapa lähestyä asukkaita ja havainnollistaa suunnittelua on perustaa alueelle suunnitteluasema työviikoksi. Aineisto on esillä ja asiantuntijat ovat valmiina keskustelemaan. Myös asunto-yhtiöiden kokouksissa voi pyytää 10 minuuttia esittelyaikaa. Kolmanneksi neljättä sektoria voi innostaa synnyttämään ja toteuttamaan omia ratkaisujaan. Sparraaja esitteli lyhyesti Tampereen joukkoliikenteen linjastosuunnitteluun osallistumista ja Kauppi-Niihama-ulkoilualueen yhteissuunnittelua. Hankalista lähtökohdista huolimatta ne onnistuivat.

Osapuolilla oli selkeät roolit yhteistyössä ja ratkaisujen hahmottamisessa. Näistä sopimista auttaa Saa kuulua -julkaisun ”Mukaan ottajan tarkistuslista”.

Sparraaja ehdotti, että henkilöstön osallistumisalan taitoja kartoitetaan ja kehitetään. Suomessa on nykyään heikosti alan koulutusta. Siksi kannattaa selvittää esimerkiksi viranhaltijoiden vapaaehtoistyössä saamaa vuorovaikutuskoulutusta. Osaavien henkilöiden panosta kannattaa käyttää. Sparraaja ehdotti osallisuusalan jatkokoulutuksen hankkimista ja sitä, että osaaville

henkilöille voitaisiin varata työaika esim. yksi ilta kuukaudessa yleisötilaisuuksien johtamiseen.

Kokemukset ja opit

Hyvinkään näkemyksen mukaan sparrauksen tärkein anti oli, että sparraaja onnistui innostamaan eri toimialojen edustajat keskustelemaan osallisuudesta keskenään, uusia näkökulmia hyödyntäen. Koronakevästä ja yllättävästä Teams-palaveritulvasta huolimatta etäkokouksissakin saatiin aikaiseksi hyvin vilkasta keskustelua ja uutta ideointia.

Sparrausten myötä vahvistui luottamus siihen, että monenlaisia lähestymistapoja löytyy kyllä. Niiden käyttöönoton suunnitteluun ja toteutukseen on syytä varata aikaa; toisaalta moni asia on käyttöönotettavissa myös matalammalla kynnyksellä, rohkeasti kokeillen. Saa kuulua! -julkaisussa mm. Oivallus 3 ja taulukko erityyppisistä prosesseista sisältävät linkkejä menetelmiin.

Alkuperäinen aihe, viheraluesuunnittelun ja täydennysrakentamisen yhteensovittaminen, karkasi aika ajoin yleisemmäksi osallisuuskeskusteluksi.

Yleiskeskustelu pohjusti ja loi yhteistä orientaatiota jatkokeskustelulle ja asiaan syventymiselle. Toisaalta yksityiskohtaisempi keskustelu sparraajan ja sparrattavien kesken ennen yhteisiä istuntoja olisi voinut olla hyödyllistä. Sparrauksen aikana ei saatu ratkaistua työn alle otettua kokonaisuutta, mutta kehittämistavoitteessa edistytettiin merkittävästi.

Moniammatillisen, toimialarajat ylittäneen sparrattavien ryhmän yksi suurimmista oivalluksista koski sisäisen viestinnän tärkeyttä.

Ryhmän näkemyksen mukaan organisaation sisäisen viestinnän, vuoropuhelun ja toimialojen välisten yhteistyökäytäntöjen kehittäminen on tärkeä osa työtä kuntalaisten osallisuuden edistämiseksi. Tässä mielessä osallisuuden kehittämisessä edettiin jopa ennakko-odotuksia paremmin. Uskomme, että hyvin heränneen vuoropuhelun hengessä myös kehittämistoimenpiteiden suunnittelu ja konkreettinen toteuttaminen tulee sujumaan jouhevammin kuin ilman tätä yhteistä starttia olisi käynyt.

Vinkkejä muille

Kaupungin nettisivuilla on kunnolla asiaa osallistumisesta; myös viranhaltijoiden osallistumisopas on asukkaidenkin selattavissa.

Kohti seudullista ilmastotyötä Iisalmessa - Keski- ja Ylä-Savon KESTO-hanke

Antti Leskinen, johtava konsultti, Diskurssi Oy

Kirsi Savolainen, Iisalmi, projektivastaava KESTO-hanke

Louhenkatupäivät kokoaa ihmisiä Iisalmesta ja lähialueilta tutustumaan eri toimijoihin, kirppistelemään ja nauttimaan monipuolisesta ohjelmasta perinteisesti aina elokuussa. Kuva Emppu Kainulainen

KESTO-hankkeen päätavoitteena on laatia seudulliset ilmasto-ohjelmat Ylä- ja Keski-Savon seuduille sekä kuntakohtaiset ilmaston toimintasuunnitelmat hankekuntiin. Hankkeen Iisalmen osatoteutuksessa mukana ovat Iisalmen lisäksi Kiuruvesi, Lapinlahti ja Vieremä. Lisäksi hankkeen Keski-Savon toteutukseen osallistuvat Joroinen, Leppävirta, Pieksämäki, Varkaus ja Siilinjärvi. Yhteistyöhön osallistuvat myös näiden kuntien alueilla toimivat jätehuoltoyhtiöt, liikelaitokset ja konserniyhtiöt sekä muut organisaatiot. Hanketta rahoittavat Pohjois-Savon liitto (EAKR), hankekunnat sekä muut julkiset toimijat.

OSALLISUUSTARINAT

Hankkeella haetaan seudulliseen yhteistyöhön lisäarvoa. Seutua tarkastellaan kokonaisuutena energiankäytön, materiaalitehokkuuden ja ilmastopäästöjen vähentämisen kannalta. Kunnat ovat melko pieniä ja kokevat etteivät voi yksin vaikuttaa riittävästi hankkeen teemoihin. Hankkeessa tehdään laajaa yhteistyötä paikallisten yritysten, asukkaiden, yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa, sillä kunta on enemmän kuin pelkkä kuntaorganisaatio. Hankkeen aikana pyritään konkreettisiin toimiin ja muutoksiin kuntien toimintatavoissa.

Sparraukseen osallistui jäteneuvoja Ylä-Savon jätehuolto Oy:stä ja toiseen palaveriin paikallista näkökulmaa osallistumiseen toi Kiuruvedeltä Ari Kärkkäinen (Valiva Oy).

Haasteena mukaan saaminen, tähtäimessä yhteiset tavoitteet

Seudulliseen hankkeeseen ei ole helppoa saada kuntalaisia eikä kuntien henkilöstöä ja luottamushenkilöitä aktiivisesti mukaan. Seutuasiat saattavat kuntalaisista aluksi tuntua etäisiltä. Kunnat rahoittavat hanketta, mutta työajan varaaminen ao. henkilöstölle ei ole itsestään selvää.

OSALLISUUSTARINAT

On tärkeää luoda yhteiset tavoitteet kuntalaisten, yritysten ja yhteisöjen kanssa.

Kohti ratkaisuja: Kuntalaiset ja kunnat mukaan

Ensimmäisessä sparrauksessa keskityttiin pitkälti kuntalaisten osallisuuden kehittämiseen hankkeessa. Esimerkiksi Lapinlahden edustajalta saatiin tietoa, että siellä neljännen sektorin ympäristöväki saadaan mukaan. Mahdollista on järjestää tempauksia ja tapahtumia, joilla hanke saadaan kuntalaisten tietoon. Yhtenä ideana leijojen rakentaminen ja

lennätysfestivaali nuorille, seudun järjestöille sekä kaikille muillekin. Vastaava tapahtuma voi yhdistää esimerkiksi kulttuuri- ja ympäristötoimijat. Harvinainen festivaali voi saada tiedotusvälineissä näkyvyyttä. Tärkeää on sopia osapuolten ilmastoyhteistyöstä tapahtuman yhteydessä.

Toritapahtumista seudun kunnilla on kokemusta. Tiedotusvälineiden kautta tieto kunnanjohtajan ja johtavien virkahenkilöiden mukanaolosta tuo yleensä kuntalaisia keskustelemaan. Monikanavainen viestintä ja selkeä viesti myös nuorille ja yhteisöille on tärkeää.

OSALLISUUSTARINAT

Hernekeiton tarjoilu ”soppakanuunasta” tuo sellaistaikin väkeä keskustelemaan, jolle ilmastoasioihin vaikuttaminen ei tunnu tutulta tai mahdolliselta. Kyselylomake ja osallistujien henkilökohtaiset keskustelut paikalle tulleiden asiantuntijoiden, paikallisten poliitikkojen ja kunnan johdon kanssa toimivat esimerkiksi Tampereen sote-yksiköiden kokemusten mukaan.

Pääosin sparrauksessa keskityttiin kuntalaisten osallistumiseen, toisella sparrauskerralla myös yritysten ja kuntaorganisaatioiden osallistumiseen. Kaikkien hankekuntien henkilöitä ei

osallistunut etäpalaverihin. Hankkeen vetäjä otti heihin yhteyttä palaverien jälkeen.

Hankkeessa järjestetään seudullisia seminaareja kuntien johdolle ja ilmasto-aiheesta kiinnostuneelle henkilöstölle. Tässä vaiheessa oli järjestetty vasta hankkeen projektiryhmien kokouksia. Muutamia yritysten hankkeita on käynnistynyt. Rahoitusta on haettu esimerkiksi Valio Oy:n isolle biokaasulaitokselle.

Hankkeen vetäjä perehtyi Saa kuulua -pakettiin. Siitä esimerkiksi

OSALLISUUSTARINAT

”Kuntaorganisaation rooleja ja tehtäviä osallisuuden toteutumisessa” sopii pohjustukseksi työhön samoin ”Mitä keinoja kuntaorganisaatiolla on varautumisessa paikallisten omaehtoiseen toimintaan?”. Osa sparraukseen osallistujista tunsivat osallistumismenetelmiä ja oli soveltanut niitä. Varsinaisiin toimenpiteisiin ei Iisalmissa vielä juurikaan päästy. Sparrausten väliin ei osunut kuntien tapaamisia eikä yleisötapahtumiakaan voitu koronan vuoksi järjestää. Ylä-Savon ilmastokysely oli avoinna yleisölle 3.8.–30.9.2020.

Kokemukset ja opit

Epidemian takia järjestetään etäseminaareja. Yksi mahdollisuus on jakaa ilmoittautuneet etukäteen monipuolisiin ryhmiin. Ne työskentelevät ennen seminaaria osallistujille lähetetyn lyhyen esityksen ja tehtävänannon perusteella omaan tahtiinsa. Seminaarissa kunkin ryhmän edustaja esittelee tulokset. Keskustelujen perusteella laaditaan suositukset jatkotyölle.

Sparrauksessa painotettiin seminaarien vuorovaikutteisuutta: Mahdollisimman vähän alustuksia ja suurin osa ajasta pohdintaa pienryhmissä. Ryhmien tehtävänä on työskennellä ratkaisukeskeisesti. Ei siis lähdetä ongelmista vaan pohditaan esimerkiksi sitä, kuinka Ylä-Savon ilmastoasiat olisivat, jos ne olisivat mahdollisimman hyvin.

Vinkkejä muille

Organisaatioiden oppivuudesta ja tiimityöstä saatujen kokemusten mukaan kannattaa sopia projektiin osallistuvista henkilöistä ja heidän rooleistaan tarkasti. Tästä on parasta keskustella ajoissa kunnan johtajien kanssa: 1) Onko mahdollista, että projektihenkilö pääsee säännöllisin välein esittelemään asiat suoraan kunnan johtoryhmälle? 2) Voidaanko yhteyshenkilöksi valita kunnan henkilöstöstä ilmastoasioista kiinnostunut ja mukaan haluava sekä yhteistyökykyinen henkilö? Hänen ei tarvitse olla se, jonka virkatehtäviin

asia tavallisesti kuuluisi. Esimerkiksi ympäristöasiantuntijat ovat isossakin kunnassa hyvin kiireisiä pelkästään rutiinitehtäviensä takia, joten ajan varaaminen projektiin ei ole helppoa. 3) Säännöllinen yhteistyö yhteyshenkilön ja muun henkilöstön kesken on tärkeää ilmastoasioissakin. Silloin henkilöstö saa tietoa ja voi osaltaan toimia, viestiä asioista kuntalaisille ja innostaa heitä mukaan.

An aerial photograph of a public square in Kaarina, Finland. In the foreground, a brass band of four men in dark suits and straw hats is performing. They are playing trumpets and a trombone. To their right, a large group of people, mostly older adults, are seated at long wooden tables, eating and talking. The square is paved with light-colored tiles in a grid pattern. In the background, more people are walking around, and there are some structures and trees. The overall atmosphere is festive and community-oriented.

Kaarina - Viestimällä vauhtia aluetyöryhmiin!

Pasi Mäenpää, kaupunkitutkija, Helsingin yliopisto

Kaarinan kaupunki: Hanna Inkeroinen, hyvinvointikoordinaattori,

Anri Veston, erikoiskirjastovirkailija-graafikko, Tiina Huhtala, varhaiskasvatuksen erityisopettaja,

Anna Salminen, palveluohjaaja-terveydenhoitaja, Salla Tikkanen, toimistosiihteeri,

Päivi Antola, hallintojohtaja, Kaisa Äijö, yleiskaava-arkkitehti, Kati Koskinen, nuorisotyöntekijä,

Kari Nikkonen, liikuntapaikkamestari

Kaarina-piknik, grillimestarina kaupunginjohtaja.
Kuva Vesa-Matti Väärä

Kaarinassa on toiminut vuodesta 2016 viisi aluetyöryhmää. Niiden taustalla on kaupungin palvelujen asiakaslähtöisyyttä kehittänyt Askel-hanke, jonka pohjalta on perustettu aluetyöryhmät lähiympäristöjen kehittämiseksi asukkaiden yhteisöjä osallistaen. Vuoden 2019 lopussa aluetyötä uudistettiin muun muassa nimittämällä niille vastuuhenkilöt kaikilta palvelualueilta. Vastuuhenkilöiden tapaamisessa keräsimme yhteen aluetyön haasteita ja vaikeuksia viime vuosien ajalta.

Miksi, kuka ja mitä?

Aluetyöryhmät ovat etsineet paikkaansa sekä kaupunginhallinnon rakenteessa että tarkoitustaan alueiden yhteisöissä. Niiden kokoamisessa ja kokoontumisissa on ollut haasteita eikä osa ryhmistä ole kokoonnutunut lainkaan. Monessa aluetyöryhmässä mietitään, miksi aluetyötä tehdään ja mitä siltä odotetaan. Aluetyö tarvitsee myös viranhaltijoiden työaika, jota ei ole vielä määritelty.

Haimme tukea osallisuuden käsitteen tarkempaan määrittelyyn ja siihen, mitä osallisuus käytännössä tarkoittaa.

Toivoimme vauhtia aluetyöryhmien uudelleen käynnistämiseen niin, että se edistäisi kaupungin tarpeita, mutta olisi samaan aikaan asukkaiden näkökulmasta konkreettista, monipuolista ja ajan-kohtaista. Meillä oli myös iso tarve työvälineille, joita aluetyön vastuuhenkilöt voisivat hyödyntää ryhmiä vetäessään.

Kohti ratkaisuja: viestimällä eteenpäin!

Kahden sparraustapaamisen välissä aluetyön vastuuhenkilöt kokoontuivat ja keskustelimme siitä, mihin erityisesti toivomme apua. Rajasimme haasteen viestintään ja haimme tukea kaupungin

uuden verkkopalvelun hyödyntämiseen osana aluetyötä ja osallisuuden edistämistä. Tavoitteena on keskusteleva yhteisö joka alueelle ja parempi yhteydenpito kaupungin toimialojen kesken.

Tarvitaan yhteiset hallinnolliset raamit mutta samalla myös joustavuutta alueiden löytää oma henkensä ja edistettävät asiansa. Alueiden some-ryhmiä hyödynnetään ”alhaalta ylös” nousevina viestintämiljöinä, joiden kautta pääsee helposti kaupungin uudelle verkkopalvelulle. Myös tapahtumia käytetään viestintäkanavina.

Päädyimme yhdessä siihen, että asukkaillat ovat aluetyön tärkein ja ensisijaisin sisältö ja tavoite. Tulevan syksyn aikana työstämme asukasilojen muotoa, sisältöä, teemoitusta, brändiä, aikataulutusta, viestintää jne. eteenpäin. Aluetyön vastuuhenkilöt jatkavat työskentelyä pienempänä tiiminä ja lisäksi aluetyöryhmät kutsutaan kokoon myös yhteistilaisuuteen.

**Kokemukset ja opit:
yksi työkalu kerrallaan!**

Toisen osallisuussparrauksen jälkeen ymmärsimme paremmin sen, että emme voi itse keksiä tai luoda tai “päälle-

OSALLISUUSTARINAT

liimata” osallisuutta vaan se syntyy yhteisellä keskustelulla, kuuntelulla ja osallistumisen mahdollisuuksia tarjoamalla. Näiden kautta voi syntyä uutta ja aidosti kuntalaisia osallistavaa ja ajankohtaista kehittämistä. Lisäksi ymmärsimme sen, että emme tarvitse kymmentä erilaista työvälinettä vaan yksi riittää ainakin aluksi. Tärkeää oli havaita, että uudenlaisen viestijäosallistajan rooli tuntuu mielekkäältä ja mieluisalta, kunhan sen raamit ja aikaresurssit ovat kunnossa.

Hyötyä oli siitä, että ulkopuolinen asiantuntija seurasi keskustelua, teki huomioita

ja esitti kysymyksiä. Jäimme kaipaamaan konkreettista käytännön tasolla olevaa ohjausta ja työvälineitä. Koronan takia ei voitukaan pitää tilaisuuksia kaikille aluetyöryhmätoimijoille. Tällöin oltaisiin voitu oman alueryhmän kanssa ideoida sitä omannäköistä alueen toimintaa sparraustilaisuuksissa.

Vinkkejä muille: back to basics!

Yksinkertainen on kaunista eikä liikaa pidä yrittää kerralla. Meillä oli suurimpana vaikeutena se, että aluetyö laajennettiin kerralla kaikille palvelualueille, tavoitteena oli saada aikaan työryhmät kaikille

alueille. Toiminta sai olla sisällöltään mitä tahansa ja kaikilla oli iso tarve tapahtumille ja näkyvälle tekemiselle ja saada eri aluetyöryhmien toiminta yhteen muottiin. Eli siis liikaa ja liian monimutkaista yhdellä kertaa.

Kauhajoki etsii osallistuvalla budjetoinnilla ratkaisua osallistumisen ja hyvinvoinnin eriytymiseen

Anna-Maria Isola, tutkimuspäällikkö, THL
Eija Liikamaa, hyvinvointijohtaja, Kauhajoki

PlayCity -lastenkaupungin leireillä lapset osallistuvat oman kaupunkinsa suunnitteluun. Kuva Mika Ala-Panula.

Kauhajoki on vajaan 14 000 asukkaan kaupunki Etelä-Pohjanmaalla. Se koostuu keskustaajamasta ja useasta erillään ja osa syrjässäkin sijaitsevasta kylästä. Kaupungin tunnetuin kohde on Lauhanvuoren kansallispuisto, jossa käytiin vuonna 2019 yli 14 000 kertaa.

Yhteisymmärrys, budjetti ja kokeilurauha apuna kuulumisen vahvistamisessa

Kauhajoella kehitetään osallistuvaa budjetointia. Siihen liittyen on tunnistettu huolenaihe, kun väestö ikääntyy. Aktiiviset asukkaat löytävät vaikuttamisen kanavat, mutta syrjässä asuvien ja olevien asukkaiden äänet eivät kuulu. Jos heidän toiveensa ja tarpeensa eivät kuulu, ei heidän hyvinvointiakaan voida edistää parhaalla mahdollisella tavalla.

Osallistuvan budjetoinnin suunnittelussa ja toteutuksessa on Kauhajoella päätetty edetä rauhallisesti. Osallistumisen

vähentymiseen liittyvää huolta on siksi aikaa ratkoa kokeilemalla erilaisia innostamisen ja osallistamisen tapoja.

Kokeilut aloitettiin kaupungin saaman kahden testamenttirahaston turvin. Toinen testamentti suunnattiin ikääntyvien ja toinen nuorten osallisuuden lisäämiseksi. Tavoitteena on, että juuri näihin kokeiluihin kerättäisiin ideoita ja ajatuksia niiltä nuorilta ja ikääntyneiltä, jotka eivät ole aktiivisia.

Osallisuussparrauksella oli hyvät lähtökohdat, sillä sparrauksen osallistajat jakoivat ymmärryksen siitä, että

OSALLISUUSTARINAT

osallisuudessa on kysymys ihmisen suhteesta omaan elämäänsä ja yhteiskuntaan ja siten myös hyvinvointiin. Osallisuuden edistäminen ehkäisee ongelmia ja edistää hyvinvointia.

Osallisuussparraukseen osallistui laaja joukko kaupungin työntekijöitä. Hyvinvointijohtajan lisäksi paikalla oli opistojen rehtori, nuorisopalveluiden koordinaattori, liikuntakoordinaattori, kirjastonhoitaja, tapahtuma- ja markkinointikoordinaattori sekä kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori.

Kohti ratkaisuja: Aukkaat keräävät toisiltaan ehdotuksia – myös ovelta ovelle voi kerätä ideoita

Sparrauksen aikana saatiin hahmoteltua keinoja, joilla syrjään vetäytyviä asukkaita innostetaan kertomaan ideoita kotikaupunkinsa viihtyisyyden ja heidän oman hyvinvoinnin edistämiseksi. Kauhajoella on vireä vanhusneuvosto. Ehkäpä vanhusneuvoston jäsenet voisivat haastatella syrjemmässä eläviä ja olevia vanhuksia? Tai voisivatko työpajojen vetäjät kerätä koulutuksen ja palkkatyön ulkopuolella olevilta nuorilta ideoita ja kehittää niitä yhdessä heidän kanssaan? Sparrauksen

OSALLISUUSTARINAT

jälkeen lähdettiin kartoittaman yhteistyötahoja, jotka voisivat hoitaa käytännön työn toteuttamisen.

Osallistamisessa kohtaa usein sen pulman, että erilaisia osallistumisen alustoja kehitetään ja kehittämisideoita kerätään, mutta kukaan ei lopulta tuo ideoita keskusteluun ja toteutukseen. Aukkailta se voi viedä motivaation osallistumiseen. Tähänkin löytyi kauhajokilaisilta pitkän aikavälin suunnitelma. Ajatukset ja ideat kerätään talteen. Osa niistä hyödynnetään osallistuvan budjetoinnin kokeiluissa ja osa voidaan säästää hyvinvoinnin

toimialan budjetin suunnittelemiseksi. Kun ideoita ja kehittämisehdotuksia sitten hyödynnetään, asiasta tiedotetaan kaupunkilaisille. Viestinnällä on väliä, kun sen avulla pidetään asukkaita ajan tasalla ja samalla saadaan konkreettisesti kerrottua, että kaupungin byrokratiaan pystyy vaikuttamaan.

Kokemukset ja opit

Kauhajoen osallistuvan budjetoinnin kokeilut jouduttiin kuntatalouden tiukan tilanteen vuoksi toteuttamaan suunniteltua pienemmillä resursseilla. Koska kyseessä on pitkän aikavälin

kehittämistyö, yhden vuoden vastoinkäymiset eivät kehittämistyötä kaada.

Vinkejä muille: Heikkoudet ja vahvuudet kannattaa tuoda esiin

Kannattaa oppia tunnistamaan ja tuomaan julki omat heikot kohdat ja vahvuudet toiminnassa. Rohkea ja avoin keskustelukulttuuri ja kuntalaisten mukaan ottaminen päätöksentekoon on tärkeää, jotta tuotetaan asiakaslähtöisiä palveluita kustannustehokkaasti.

Kirkkonummi - Yhteiskampus vauhdittaa yhdessä tekemistä

Katja Syvärinen, vanhempi neuvonantaja, Kaskas Media Oy

Reetta Hyvärinen, suunnittelupäällikkö, sivistys- ja vapaa-aikapalvelut

Kirkkonummipäivät 2019. Kuvaaaja Jari Kallio.

Kirkkonummi on monipuolinen ja kasvava kunta läntisellä Uudellamaalla. Kunnassa on 40 000 asukasta, joista ruotsinkielisiä on noin 16 prosenttia. Itäinen naapuri on Espoo, Helsingin keskustaan on matkaa noin 30 kilometriä. Kunnassa on käynnistynyt keskustaan torin läheisyyteen suunnitellun suomen- ja ruotsinkielisten lukioden sekä musiikki- ja kansalaisopistojen yhteiskampuksen suunnittelu-työ. Keskeiselle sijainnille rakentuva yhteiskampus tulee vaikuttamaan merkittävästi kaupunkikuvaan.

Mahdollisuus luoda kutsuva yhteinen tila

Kirkkonummen kampushanke on merkittävä niin palveluiden tuottamisen näkökulmasta kuin myös kehittyvän keskusta-alueen julkisena rakennuksena ja kuntalaiskäytössä olevana tilana. Miten osallisuuden vahvistaminen ja suunnittelu-ryhmän jäsenten yhteistyö rakentuisi hankkeessa alusta lähtien parhaalla tavalla niin, että lopputuloksena on uusi ja innostava oppimisympäristö, jonka kaikki yhteiskampuksen käyttäjäryhmät kokevat omakseen ja joka julkisena tilana kutsuu kuntalaisia sivistys- ja vapaa-ajan palvelujen pariin?

Mitä uusia osallistamisen tapoja voitaisiin käyttää eri vaiheissa?

Kohti ratkaisuja

Projektin suunnittelussa on mukana Kirkkonummen kunnan eri toimialojen asiantuntijoita. Jokainen toimija vastaa oman vastualueensa suunnittelusta verrattain itsenäisesti. Siksi heidät kaikki päätettiin kutsua mukaan osallisuus-sparraukseen. Verkossa järjestetty sparraus oli siihen asti suurin yhteinen kohtaaminen. Sparraus aloitettiin jokaisen vastualueeseen ja rooliin tutustumalla. Sen jälkeen käytiin sparraajan johdolla

OSALLISUUSTARINAT

läpi osallistumisen tietoisuus, jossa hyödynnettiin Saa kuulua! -julkaisua. Ensimmäisen ja toisen sparrauksen välillä valmisteltiin hankkeelle osallisuus- ja viestintäsuunnitelmaa. Toisessa sparrauksessa suunnitelmia tarkennettiin. Samalla mietittiin tarkemmin, ketkä ovat osallisia hankkeen eri vaiheissa ja miten heidät voisi tavoittaa mahdollisimman kattavasti ja oikea-aikaisesti.

Kokemukset ja opit

Rakennushankkeen eri vaiheissa osalliset ja osallistumisen tavat vaihtelevat. Sparraus antoi kunnan sisällä toimiville

yhteistä näkemystä hankkeesta kokonaisuutena, jossa osallisena tulisi pitää kuntalaisten ja tilojen tulevien käyttäjien ohella eri toimialojen edustajat koko hankkeen ajan. Hyvän lopputuloksen saavuttaminen edellyttää jatkuvaa vuorovaikutusta esimerkiksi kaavoituksen, tilahallinnon ja käyttäjätoimialan edustajien välillä.

Vinkkejä muille

Osallistamisessa ei pidä unohtaa loppukäyttäjiä: Lukioita ja opistoja eivät edusta vain rehtorit ja opettajat vaan myös opiskelijat. Kuntalaisten käyttöön

tarkoitettun julkisen tilan ideointiin on olennaista kutsua kuntalaisia. Käyttäjälähtöinen suunnittelu alkaa parhaimmillaan jo ennen kuin yhtään viivaa on piirretty paperille.

Yhteisöllinen Koski TI edistää osallisuutta koko kuntaorganisaation voimin

Katja Syvärinen, vanhempi neuvonantaja, Kaskas Media Oy

Katri Honkala, hyvinvointikoordinaattori, Koski TI

Paikallisen taiteilijan muraali vanhan meijerin seinässä.
Kuva Miika Mikkola.

Koski TI on 2 300 asukkaan vireä varsinais-suomalainen maaseutupitäjä, jossa yhteisöllisyys on ehdoton voimavara ja osallisuutta pyritään aktiivisesti lisäämään. Nimen TI viittaa vanhaan Turun ja Porin lääniin. Pienessä kunnassa lähes kaikki tuntevat toisensa ja kunnanjohtaja tapaa asukkaita luontevasti kylällä.

Kehittäminen ketterää, mutta miten tavoittaa kaikki?

Kosken TI kunnassa on yli 65-vuotiaita 32,4 % väestöstä ja määrä kasvaa koko ajan. Väestön ikärakenne on kuntalaisten kyselyssäkin tunnistama haaste. Vireä muistikahvila kokoaa viikoittain jopa 80 ikäihmistä, mutta miten tavoittaa ne ihmiset, jotka eivät ole muiden kunnan palveluiden tai yhteisöjen piirissä? Kuntaa kiinnostti myös osallisuuden lisääminen ja hyödyntäminen kunnan päätöksenteossa ja valmistelussa. Lisäksi haluttiin saada lisää tietoa osallisuuden vaikutuksista ennaltaehkäisevässä työssä.

Osallisuutta lisäävät toimenpiteet koskettavat kaikkia kunnan toimialoja. Pieni kunta on erittäin joustava ja yhteisiin tavoitteisiin sitoutunut, joten uusien toimintamallien rakentaminen onnistuu mutkattomasti. Toisaalta pienessä kunnassa resurssit ovat niukat. Hyvinvointikoordinaattorin johdolla on käynnistetty useita osallisuutta ja hyvinvointia edistäviä hankkeita.

Kohti ratkaisuja

Sparrauksessa käytiin kaksi taustoittavaa keskustelua hyvinvointikoordinaattorin kanssa, joissa pureuduttiin osallisuuden ja

hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kysymyksiin ja mm. ikäihmisten ja vapaaehtoisten tavoittamisen ideointiin. Koska lähisparraus ei ollut mahdollista, päädyttiin sparrauksessa keskittymään erityisesti kunnan päätöksenteko-osallisuuden ja asukasosallisuuden kysymyksiin Teamsissa järjestetyssä dialogisessa osallisuuskoulutuksessa. Osallisuuskoulutukseen osallistui 16 henkeä: työntekijöitä hyvinvointitoimialoilta, kunnan johdosta sekä teknisestä ja sosiaalitoimesta sekä muutama kunnanvaltuutettu. Keskustelujen ja koulutuksen pohjalta kunnassa keskusteltiin osallisuussuunnitelman laadinnasta, mutta todettiin, että sellaiselle ei ole tarvetta.

Kokemukset ja opit

Kosken TI kunnan kohdalla kävi selkeästi ilmi se, että puhelinkeskustelujen ja video-neuvottelujen kautta voi olla vaikea päästä käsiksi konkreettisiin haasteisiin. Koski TI olisi erityisesti hyte-toiminnan kehittämisen osalta hyötynyt huomattavasti enemmän kasvokkain tapahtuvasta työpajasta sidosryhmien kanssa, mikä koronatilanteen vuoksi ei ollut mahdollista. Kuten Kosken TI kunnan hyvinvointikoordinaattori totesikin, jo se on hieno oivallus, että kunnassa on erinomainen perustieto osallisuusasioissa. Rajallisessa ajassa kannattaa keskittyä ratkaisemaan yhtä haastetta kerrallaan

OSALLISUUSTARINAT

ja käyttää riittävästi aikaa sen tunnistamiseen sekä tarpeiden ja toiveiden miettimiseen.

Vinkkejä muille

Pienessä kunnassa usein ajatellaan, että kaikki tuntevat kaikki ja osallisuus toteutuu itsestään. Kosken TI kunnassa on kuitenkin oivallettu, että kaikki eivät automaattisesti tule palveluiden piiriin tai kerro kantaansa “toriparlamentissa”. Ihmisten luo on syytä mennä ja palveluita kehittää yhdessä asukkaiden kanssa määrätietoisesti ja suunnitelmallisesti.

Lahti - Ympäristöpääkaupunkivuoteen osallisuusloikalla

Katja Syvärinen, vanhempi neuvonantaja, Kaskas Media Oy

Sidosryhmäanalyysissä myös Outi Huovinen, vuorovaikutusasiantuntija, Kaskas Media Oy

Henrik Saari, vuorovaikutussuunnittelija, Lahden kaupunki

Emma Sulkanen, vuorovaikutussuunnittelija, Lahden kaupunki

Taidelauantai, perinteinen yhteisöllinen tapahtuma tuo lahtelaisia yhteen yleensä aina syyskuun alussa.
Kuva Lassi Häkkinen, Lahden kaupunki

120 000 asukkaan Lahti on ensimmäisenä suomalaisena kaupunkina valittu Euroopan vuoden 2021 ympäristöpääkaupungiksi. Samaan aikaan arvioidaan koko kaupungin osallisuusmallia ja päätetään osallistuvan budjetoinnin kokeilusta. Nämä ovat merkittäviä mahdollisuuksia vahvistaa uudella ja kekseliäällä tavalla lahtelaisten osallisuutta.

Huomio erityisesti lapsissa ja nuorissa

Lahti haki tukea erityisesti kaupungin asiantuntijoiden ja ympäristöpääkaupunkihankkeen asiantuntijoiden sparraamiseen ja sitouttamiseen osallisuustyöhön. Lahti toivoi myös vinkkejä, kuinka saadaan asukkaat, toimijat ja muut sidosryhmät mukaan ympäristöpääkaupunkivuoden tekijöiksi. Unicefin lapsiystävällisenä kuntana Lahti halusi erityisesti pohtia lasten ja nuorten osallisuutta. Lahdessa on niin kaupungin johdon kuin poliittisen johdonkin puolelta vahva tahto osallisuuden edistämiseen.

Kohti ratkaisuja

Silloin kun osallisuuden kehittämisessä kaikkialla tapahtuu paljon yhtä aikaa, voi olla hyvä pysähtyä ja katsoa kokonaisuutta. Voi miettiä, soiko kaikki yhteen, onko katveita, onko jo huomattu uusia toiveita ja tarpeita? Miten kaikki jatkuu kuntavaalien jälkeen, millaisia tavoitteita osallisuustyölle asetetaan sisäisesti ja suhteessa tulevan valtuuston strategiatyöhön?

Tätä kokonaisuutta käytiin läpi kaupungin keskeisten osallisuustoimijoiden kanssa yhdessä sparraavan ja haastavan keskustelun avulla.

OSALLISUUSTARINAT

Ympäristöpääkaupunkivuoden askelmerkkejä käytiin asettamaan sidosryhmä-analyysin avulla. Kohderyhmittäin pohdittiin keskeisiä tavoitteita, mitkä asiat ovat kohderyhmän kannalta tärkeitä, miten se näkyy ympäristöpääkaupunkivuodessa ja miten edistymistä mitataan. Sidosryhmä-analyysille järjestettiin vielä erillinen sparrausessio.

Kokemukset ja opit

Keskustelu lähidemokratiamallista on jatkunut ja päätökset siitä tehtiin kesän 2020 aikana. Sparraus vahvisti

valmistelijoiden näkemyksiä ja argumentointia valitun esityksen puolesta.

Sparraajan tuki auttoi myös hahmottamaan, mihin asioihin ympäristöpääkaupunkivuoden valmistelussa on merkityksellistä panostaa. Haasteet jäsentyivät ja projektihenkilöstöllä on sparrauksen jälkeen selvempi kuva siitä, miten kannattaa edetä, jotta saavutetaan tavoitteet.

Vinkkejä muille

Kun kunnassa on paljon osaamista ja useita osallisuustoimijoita, on hyvä

OSALLISUUSTARINAT

verkostoitua ja huolehtia siitä, että tekeminen kulkee samaan suuntaan. Uudet toimijat ja myös projektihenkilöstö kannattaa imaista mukaan mahdollisimman nopeasti. Ulkopuolisella sparraajalla ei välttämättä ole tarjota mitään käänteentekevää uutta tietoa kokeneille osallisuustoimijoille, mutta suurimmat oivallukset syntyvät kysymällä ja keskustelemalla. “Miksi olette päätyneet juuri tähän ratkaisuun? Oletteko varmoja siitä, että juuri tämä tapa on parempi kuin joku toinen?”

Lempäälään toimivia tapoja asukaslähtöiseen Sääksjärven kaavoitukseen

Antti Leskinen, johtava konsultti, Diskurssi Oy
Sini Suontausta, yleiskaavoittaja, Lempäälän kunta

Kuva Lempäälän kunta

Lempäälän yli 23 000 asukkaan kunta sijaitsee Tampereen eteläpuolella hyvien rautatie- ja tieyhteyksien varrella. Kunta tunnetaan aloitteellisuudesta ja kokeilukulttuurista, josta osallistuminen Saa kuulua -hankkeeseen on yksi esimerkki. Aiemmin yhteistyötä on tehty esimerkiksi Tampereen yliopiston aluetieteen laitoksen kanssa. Hankkeessa sovellettiin useita menetelmiä kuntalaisten osallistumisessa keskustan suunnitteluun vuonna 2008.

Vuonna 2020 ajankohtaista oli Sääksjärven asuinalueen kaavoitus. Laajalla suunnittelualueella on kerrostaloja, pientaloja, järviä ja viheralueita.

OSALLISUUSTARINAT

Monet asukkaista käyvät töissä Tampereella ja sinne suuntautuu myös asiointia ja muuta liikennettä. Viheralueet ja virkistysreitit ovat Sääksjärven asukkaille tärkeitä. Sosiaalisen segregaaation estäminen ja asukkaiden turvallisuuden tunteen lisääminen ovat suunnittelun tavoitteita. Ne vaativat kuntaorganisaation yhteisponnistuksia. Osayleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli nähtävillä ja aluetta koskevaan kyselyyn sai vastata elosyyskuussa 2017. Näistä kunta viesti monikanavaisesti.

Tavallisesti piiloon jäävät ryhmät sekä lapset ja nuoret mukaan

Sparrauksessa etsittiin piiloon jäävien toimijoiden ja osallisten aktivointiin uusia ja toimivia tapoja. Yhtenä tavoitteena oli saada asukaslähtöisyys osaksi kaavoitusprosessia jo alusta alkaen ja jatkumaan alueen muissa hankkeissa. Säöksjärven osallistumisessa erityisryhminä ovat lapset, nuoret, aikuisten lisäksi. Lempäälän näkökulmia kuvaavat hyvin Pauliina Österbegin ajatukset Saa kuulua -julkaisun diassa 70.

Kohti ratkaisuja

Sparrauksessa oli kahdessa etä-palaverissa mukana kaavoituksen, aktiviteetti- ja elämyspalveluiden sekä kirjastopalvelujen edustajia, yhteisökoordinaattori ja ala- ja yläkoulun rehtori. Monipuolinen asiantuntemus toi esiin toimialojen työtä. Osallistumisesta ja viestinnästä pystyttiin sopimaan heti monissa asioissa, esimerkkinä puistossa ja torilla järjestettävien tilaisuuksien suunnittelu.

Ensimmäinen sparraustapaaminen toteutettiin etänä koronarajoitusten takia.

Tapaamisessa visioitiin tapahtuman järjestämistä kohdeyleisöille. Sparraaja esitteli osallistumismenetelmiä. Koronan takia suunnittelu ei edennyt ennen toista tapaamista. Toisessa etäsparrauksessa keskityttiin konkreettisiin toimenpiteisiin. Suunniteltiin aikuisille suunnatun osallistamistilaisuuden järjestämistä Sääksjärvellä Ekokumppaneiden Ympäristötorin yhteydessä syyskuussa 2020 sekä kaavoituksen ja Sääksjärven koulun yhteistyötä.

Ympäristötorin yhteydessä kuntalaisten voivat osallistua Kuuntelu-menetelmällä. Kukin kaavoittaja kuuntelee ja kirjaa

OSALLISUUSTARINAT

vuorollaan aina yhden osallistujan ajatuksia, ideoita ja ehdotuksia. Aikaa on 5 minuuttia / osallistuja. Kasvokkain puhuminen voi kiinnostaa enemmän kuin kirjallinen palaute. Osallistumisesta tehdään mahdollisimman helppoa. Lisäksi järjestäminen on helppoa ja nopeaa. Tulokset tullaan kokoamaan yhteen ja esittelemään julkisesti niin kuntalaisille kuin virkamiehille ja päättäjille.

Kouluyhteistyössä tavoitteena on kuulla, miltä Sääksjärvi näyttää lasten ja nuorten silmin ja mitkä asiat tekisivät alueesta paremman sekä saada heidän kehitysehdotuksiaan alueen parantamiseksi.

Syyskuussa pidetään etäoppitunti, jossa kaavoittajat kertovat työstään ja tulevasta tehtävästä. Oppilaat liikkuvat itsenäisesti maastossa ottaen kuvia ja videoita. Oppilaat koostavat esityksen kaavoittajille ja yhdyskuntajohtajalle. Hyviä töitä ehkä palkitaan. Tästä tiedotetaan laajasti kotisivuilla, somessa ja paikallislehdessä. Saa kuulua julkaisun -diassa 84 on kuvattu monipuolinen kirjo lasten ja nuorten osallistumiseen soveltuvia menetelmiä.

Kokemukset ja opit

Sparraus lisäsi yhteistyötä kunnan hallintokuntien välillä. Se on lisännyt

OSALLISUUSTARINAT

osallistamismahdollisuuksien kehittymistä. Kaikkien osallistujien avoin suhtautuminen osallisuuden kehittämiseen sekä sparraajan ideat ja kokemukset auttoivat eteenpäin. Projektivastaavan silmiä avasi se, että voimme oppia myös muiden kuntien/kaupunkien käyttämistä osallistamistavoista ja -kokemuksista.

Yksiköiden edustajat tuovat mukaan oman yksikkönsä kulttuurin, asenteet ja työtavat. Lempäälässä yhteistyö sujui sparraajan näkökulmasta heti kiitettävän hyvin. Tältä pohjalta on hyvä jatkaa.

Vinkkejä muille

Joskus sujuvaan kunnan yksiköiden yhteistyöhön tarvitaan vuosia. Yhteistyö vaatii hyvää johtajuutta, ohjeistusta ja viranhaltijoiden valmennusta. Erityisesti kuuntelun oppiminen on innostuneelle asiantuntijalle usein vaikeaa. Kiireisten kunnan toimialojen asiantuntijoiden saaminen yhteisiin palavereihin vaatii kutsujen lähettämistä ajoissa. Ensimmäiseen kutsuun kannattaa liittää pyyntö hyvin lyhyestä yksikön osallistumisasioiden esittelystä tai toiveista (esittelyn tueksi yksi dia).

Alun lyhyt puhekierrros (yksi puhuu kerrallaan) tutustuttaa ja auttaa ymmärtämään kollegojen osaamista ja tilanteita.

Oulun neljäs sektori: arvostusta ja asennetta!

Pasi Mäenpää, kaupunkitutkija, Helsingin yliopisto

Merja Niemelä, kuntalaisvaikuttamisen koordinaattori, Oulun kaupunki

Kuva Oulun kaupunki

Oulun kaupungilla on hyvät osallisuusrakenteet ja pitkät perinteet osallisuuden toteuttamiseen. Uudella vuorovaikutussuunnitelmalla ohjataan osallisuuden ja vaikuttamisen toteuttamista koko kaupungin tasolla. Toimeenpanossa tarvitaan keinoja läpäistä koko organisaatio osallisuustyöhön.

Vireä kansalaistoiminta ja keskusjohtoisuuden haaste

Oulussa on vireää kansalaistoimintaa, aktiivisia some-ryhmiä ja kaupunkitapahtumia. Aluefoorumit ja kulttuuripääkaupunkihanke 2026 sekä monia muita hankkeita on meneillään. Oulussa on Euroopan nuorin väestö, mutta nuorissa on havaittavissa myös näköalattomuutta. Kuntaliitosten jäljiltä alueelliset erot ovat isoja ja maahanmuuton nostama politisoituminen väliin jyrkkää. Kaikkien äänen pitäisi kuulua ja vastakkainasettelua esimerkiksi ilmastonmuutoksen suhteen pitäisi lieventää.

Lukiolaisten ilmastohanke edistää ekologista tiedostamista ja vähentää vastakkainasettelua mutta osoittaa myös, että koulu ei osallista, jos sen hallinta on keskus- ja tehokkuusjohtoista. Kaupungin toiminta voi näyttäytyä silloin kankeana.

Kohti ratkaisuja

Tavoitteiksi otettiin, että viranhaltijat saavat omakohtaista oppia ja vastakkainasettelu vähentyisi. Viranhaltijoiden on opittava kansalaisten omaehtoisen toiminnan tukemiseen. Somea tulee käyttää yhä enemmän kaupunkilaisten mielialojen, tarpeiden ja aktiivisuuden

seurantaan ja tukemiseen.

Kaupunkiaktivismiin ja sosiaalisen median hyödyntäminen on aloitettu mutta parannettavaa on heikkojen signaalien kuuntelemiseksi ja ideoiden nostamiseksi alhaalta ylös. Sosiaalisen median keskustelut eri ryhmistä on tavoitettava mukaan kaupungin suunnitteluun ja päätöksentekoon. Osittain esim. Puskaradio Oulu -ryhmässä ollaan jo mukana, se tavoittaa yli 80 000 oululaista. Yhteisötoiminnan alueellista toimintarahaa eli avustusta voi jo hakea rekisteröitymättä yhdistykseksi. Seuraavaksi voisi tarjota nopeaa tukea.

Johdon sitoutuminen asukastoiminnan tukemiseen on tärkeää. Lupaprosessien sujuvuus ja tapahtumien tukeminen esimerkiksi tiloja tarjoamalla antaa ihmisille toimintamahdollisuuksia omissa lähiöissään. Mun Oulu on kaupungin oma verkkomedia, jolla kaupungin viestintää on jo saatu asukaslähtoisemmäksi ja vuorovaikutteisemmäksi. Henkilökuvien avaaminen, kyselyt ja kilpailut tuovat inhimillisyyttä. Myös kouluissa aitoa osallisuutta ja vastuullisen vaikuttamisen arvoja edistetään hallintokuntien yhteistyöllä.

Kokemukset ja opit

Mun Oulu -mediaan tehtiin sparrauksesta artikkeli ja hankkeilla tehdään neljännen sektorin työtä näkyväksi. Uusien toimijoiden tunnistamisen jälkeen ryhdytään kokeiluihin heidän kanssaan. Tapahtumia tukemalla ja niiden yhteistyötä koordinoimalla saadaan useampia tahoja mukaan yhteiseen tekemiseen. Paras ideointi syntyy usein siellä, missä ihmiset asuvat, lähellä toteuttaen ja itse suunnitellen.

Sparraus innosti mukaan osallistujia kaikilta toimialoilta. Hyvien käytäntöjen

jakaminen auttaa tunnistamaan ilmiön ja tukemaan sitä. Vuorovaikutussuunnitelman tavoitteita ja toimenpiteitä voidaan nyt syventää sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta Oulun isossa organisaatiossa. Avustuskäytäntöjen kehittäminen on jatkuvaa työtä, jota jatketaan yhteistyössä kaupungin eri tahojen kanssa. Myös esimerkiksi eri järjestöt ovat saaneet osallistua kehittämistyöhön.

Kaupunkiaktiivisuuden ja neljännen sektorin käsitteellinen avaaminen käytännön esimerkein oli hyödyllistä muutoksen ymmärtämiseksi. Tarvitaan konkreettisia keinoja ja osallisuuden opasta käytännön

työhön, jotta osallisuus toteutuisi vielä kattavammin eri hankkeissa, suunnitelmissa ja arjen työssä. Poikkeus-tilanne aiheutti sparrauksen järjestämisen etäyhteyksillä. Toisaalta mukaan tuli mahdollisesti enemmän osallistujia, koska tavoitettavuus kasvoi.

Vinkkejä muille

Tarvitaan arvostusta ja asennetta neljännen sektorin tukemiseen, ja onnistumistarinoita. Menemällä ja osallistumalla sekä kuuntelemalla erilaisia ihmisiä, verkostoja ja sosiaalista mediaa voi nousta esiin hyödyllisiä kehittämis-

ideoita jokaisen arkipäivään.
Liian edustuksellisia ja salonkikelpoisia
ei pidä olla!

Voisi olla valtakunnallisen kehittämistyön
paikka tuoda Saa kuulua! -julkaisun
sparraustarinoiden anti laajemmin
käyttöön esimerkiksi kansallisen
demokratiaohjelman 2025 kautta.

Aktivistivirkamiehiä Paraisille!

Pasi Mäenpää, kaupunkitutkija, Helsingin yliopisto

Paraisten kaupunki: Paula Sundqvist, hyvinvointikoordinaattori, Ann-Sofie Isaksson, kulttuuripäällikkö
ja Heidi Saaristo-Levin, kaavoituspäällikkö

Kuva Ann-Sofie Isaksson

Parainen on laaja kunta ja jakautunut keskuskaupunkiin ja saarien yhteisöihin, joita eriyttää kulttuurisesti vielä myös vuoden 2009 kuntaliitos. Saaristo-kunnassamme toimii neljä lähilautakuntaa. Keskustelimme erityisesti lähilautakuntien toiminnasta ja kehittämisestä sekä alueilla toimivien pro-yhdistysten kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Yhteisöt voimavarana, miten tukea aloitteellisuutta?

Ratkaistavat haasteet nousivat ilmiöistä, joihin on yritetty löytää ratkaisuja ja joiden kehittäminen on kaupungissamme ajankohtaista. Aluksi haimme ratkaisua sellaisten ryhmien tavoittamiseen, joita on vaikea tavoittaa, kuten nuoret. Halusimme myös ideoita siitä, miten osallistuva budjetointi voidaan toteuttaa kulttuuri-palveluissa byrokraattisuutta välttämällä.

Saaristokaupunkimaisuus eriyttää alueita mutta voi myös luoda vahvaa paikallista yhteisöllisyyttä. Lähilautakunnilla on eri

alueilla erilainen luonne ja ne näyttävät toimivan enemmän kuntahallinnon jatkeena kuin paikallisen toimeliaisuuden lähteenä. Lautakuntien edustajien taustat vaihtelevat ja toiveet alueilta on saatu usein kovin myöhään. Kuntalaisten palvelemisessa on tavoitteena ollut yhden luukun periaate.

Miten rakentaa lautakuntien varaan osallisuutta, joka lähtisi ja tukisi paikallista aloitteellisuutta ja aktiivisuutta? Toinen näkökulma on, että jos osallisuuden pysyvät rakenteet näyttävät olevan olemassa, pitäisikö panostaa nopeisiin ja hetkellisiin tapahtumiin, ilmeneviin

OSALLISUUSTARINAT

palvelutarpeisiin ja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa syntyviin ideoihin. Puistoalueilla on jo voitu tehdä nopeita toimia ilman hidasta valmistelua ja päätöksentekoa.

Kohti ratkaisuja

Koronaepidemian vuoksi työt tuli järjestää uudella tavalla ja moni sparraukseen osallistujista kuului kaupungin “koronatyöryhmään”. Poikkeusolojen hyvä puoli oli, että kuntalaisten tavoittaminen aktivoitui uudella tavalla ja saimme kokemusta kuntalaisten vahvemmassa osallisuudesta ja osallistumisesta.

Kuntalaisten tavoittamisessa otettiin uusia toimintatapoja ja menetelmiä käyttöön. Esimerkiksi nuorisotyö ja kulttuuri siirtyivät suurelta osin digitaalisiin ympäristöihin. Kasvatimme siis kuntalaisten osallisuutta ja samaan aikaan ymmärsimme, että osa kuntalaisista jäi saavuttamatta. Näin ollen alkuperäinen sparrauksen tavoitteemme tavoittaa vaikeasti tavoitettavia kuntalaisia osoittautui ajankohtaiseksi. Toisella sparrauskerralla keskustelimme erityisesti aktiivisista virkamiehistä, jotka vievät kuntalaisten ideoita eteenpäin. Sparraaja käytti heistä termiä ”aktivisti-virkamies”. Perustimme saman tien kokonaisen aktivistivirkamiesryhmän ja

OSALLISUUSTARINAT

esittelimme toimintaidean kaupungin johtoryhmälle. Päätimme, että ryhmä voi myös etsiä hankkeille rahoitusta ja toteutustapoja laajasti yli toimialarajojen.

Osallistuvan budjetoinnin menetelmää tulemme kokeilemaan kulttuurifestivaalin järjestämisessä. Ilmaan heitettiin myös ajatus lähilautakuntien rahoittamisesta ja aktivoimisesta osallistuvan budjetoinnin avulla. Kaupungin hallintosäätöä ollaan päivittämässä ja tätä työtä tehtäessä pohditaan lähilautakuntien toimintaa seuraavalla valtuustokaudella.

Pro-yhdistykset ovat olleet aktiivisia uusien asukkaiden houkuttelemiseksi saaristoon ja nyt kaupunki on aloittanut yhteistyön Pro-yhdistysten kanssa. Pro-yhdistysten ja kaupungin eri vahvuudet on otettu yhteiseen käyttöön.

Kokemukset ja opit

Haimme ja saimme uutta asennetta ja kokeilevaa toimintakulttuuria. Sparraus aktivoi eri toimialojen yhteistyötä osallisuuden kehittämisessä ja loi meille foorumin, jossa kehittää työtämme osallisuuden lisäämiseksi. Se vahvisti yhteistyötä yli sektorirajojen, esimerkiksi

liittyen nuoriin ja muihin väestöryhmiin sekä osallistuvan budjetoinnin valmisteluun. Näkökulmamme osallisuuteen laajeni ja myös luottamuksemme tapaamme toimia vahvistui. Innostuimme aloittamaan uusia toimintatapoja. Seuraava askel voisi olla verkostoituminen toisten sparrauskuntien kanssa.

Vinkejä muille

Kootkaa innostuneet yhteen yli sektorirajojen, jotta näette asiat laajemmalla perspektiivillä. Tutustukaa erilaisiin toteutustapoihin ja kokeilkaa oman ympäristönne piirteet huomioiden.

Tampere painottaa osallisuutta: Neljäs sektori haltuun! Uusi kansalaistoiminta ansaitsee uudet tukimuodot

Pasi Mäenpää, kaupunkitutkija, Helsingin yliopisto
Susanna Lundström, suunnittelija, Tampereen kaupunki

Tampereen kaupungin tuoreessa osallisuus- ja yhteisöllisyysmallissa kansalaistoiminnan tuki on yksi painopisteistä. Käytäntöjen kehittämistä tarvitaan. Tartuimme työhön järjestämällä viime syksynä Design Sprintin, jonka avulla saimme kirkastettua ja priorisoitua kehittämiskohteet. Päätimme perustaa poikkihallinnollisen työryhmän viemään niitä eteenpäin. Sparrauksella haluttiin sitouttaa työhön myös johtajat.

Vilkasta kansalaistoimintaa, sirpaleinen ja raskas tuki

Osallisuustoiminnan omistajuus hallinnossa on ollut epäselvä ja yhteinen visio puuttunut. Kuitenkin muuttunut kansalaisyhteiskunta vaatii muutoksia toimintatapoihin. Uusia (digitaalisia) tuen muotoja on kehitteillä (esim. tilojen varaamiseen ja viestintään), mutta niiden pitäisi toimia kokonaisuutena.

Tukeminen on sirpaleista: esimerkiksi avustuksia on useita ja viime vuosina on otettu vielä uusia käyttöön. Avustuksia myöntävät eri yksiköt joskus jopa

toisistaan tietämättä. Kuntalaiselle tilanne on näyttänyt sekavalta ja valmistelussa hankaluutena on ollut varmistaa, ettei useammalla avustuksella tueta samaa toimintaa. Jotkut valmistelijat ovat kokeneet, ettei se kuulu heidän varsinaisiin työtehtäviinsä.

Ensimmäiseen sparraustapaamiseen osallistui työryhmän jäseniä ja keskustelimme työryhmän työn tavoitteista ja toimintatavoista. Paneuduimme kysymykseen pienistä toiminta-avustuksista. Koska työryhmällä ei ollut vielä ohjausryhmää, kutsuimme toiseen sparraukseen esimiehiä. Päätimme perustaa ohjaus-

ryhmän ja täydentää työryhmän kokoonpanoa kirjaston edustajilla.

Kohti ratkaisuja

Sparraajamme alustus herätti paljon keskustelua ja tuki erinomaisesti yhteisen ymmärryksen rakentumista. Sen pohjalta pohdittiin ”aktivistiviranhaltijan” ajatusta, eli sitä miten viranhaltija voisi ottaa omaa toimialaansa laajemman roolin kaupunkilaisten aloitteen edistäjänä.

Sparrauksen avulla yhteinen ymmärryksemme syveni ja saimme sitoutettua myös johtajat työskentelyyn.

Usein törmättyyn tasapuolisuuden vaatimukseen sparraaja ehdotti sovellettavan kehittämäänsä kriteeristöä, jolla tukemisen yleistä hyödyllisyyttä voidaan arvioida. Entä voisiko osallistuvan avustusten jaon (participatory grant-making) periaatetta kokeilla? Nuorisotoimi on tässä jo edelläkävijä (Masseista mahiksia -haku). Myös muita kuin rahoitusta kannattaisi harkita, sillä monet neljännen sektorin toimijat hyötyisivät viestinnällisestä ja informaatio-tekнологisesta tuesta.

Viestintään sparraaja suositteli sosiaalisen median käyttöönottoa – nimenomaan

OSALLISUUSTARINAT

vuorovaikutusta (ei tiedottamista), kansalaisyhteiskunnan (ei kaupungin) omilla alueellisilla ja temaattisilla somekanavilla. Virkakunnan pitäisi oppia mutkattomampaan tapaan viestiä. Hallintokeskeisyyden purkamiseksi sparraaja ehdotti kaupunkilaisia mukaan ohjausryhmään. Toinen tapa avata toimintaa olisi korona-ajan hengen ja oppien mukaan striimata kokoukset.

Kaupunkilaisten toimijuutta ja omistajuutta pitäisi lisätä siten, että hallinnon raja hallittaviin hämärtyisi. Saa kuulua! -julkaisua pidettiin ansiokkaana ja antoisana, kunhan sen iso kokonaisuus ja anti

kunkin omaan tehtäväkenttään saadaan haltuun.

Kokemukset ja opit

Olemme saaneet sisäisiä rakenteita kokonaisuuden kehittämiseksi. Kuntalaisten mukaantulo yhteiskehittämiseen on varmistettava. Työ muuttuu ja edellyttää aiempaa enemmän monialaisuutta ja toimimista erilaisissa verkostoissa. Joidenkin avustusvalmistelijoiden työnkuvia tulisi laajentaa.

Jakamistalouskin osallistaa. Siksi kaupungin osallisuuspolitiikan pitäisi olla

OSALLISUUSTARINAT

myös talouspolitiikkaa, ja toisinpäin. Toimitilat ovat monille tärkeitä, elleivät peräti kynnykskysymys. Tampere aikoo ottaa käyttöön pääkaupunkiseudulla kehitetyn Varaamo -palvelun tilojen tehokkaaksi jakamiseksi – ehkä vielä myös muiden kuin kaupungin tilojen.

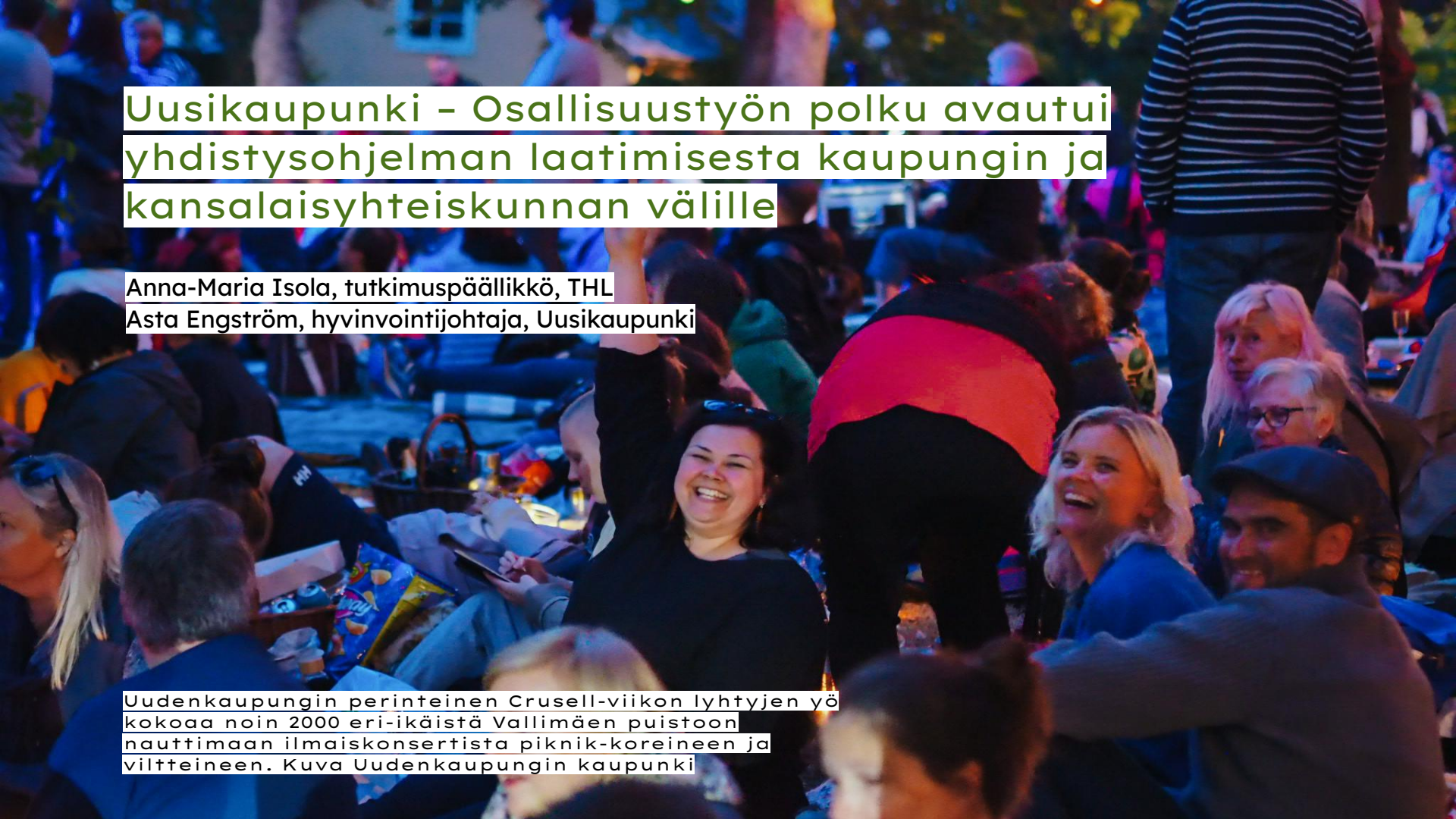
Muutos on pääosin positiivinen ja tuo mukanaan uusia merkityksiä omaan työhön. Uuteen rooliin ei ole kuitenkaan aivan helppoa astua, vaan henkilöstö tarvitsee tukea ja koulutusta. Miten kunnan edustajana voi osallistua aktiivisesti erilaisiin some-ryhmiin?

Sparraajamme asiantuntijaluento ja sen jälkeen yhteinen keskustelu sai aikaan yhteistä ymmärrystä (ja erityisesti ymmärrystä aiheen tärkeydestä). On aina hyödyllistä sanoittaa omia tekemisiä ja peilata niitä toisen kautta. Sparraajamme pystyikin antamaan myös vinkkejä ja haastamaan meitä.

Vinkkejä muille

Tärkeää on innostaa ja sitouttaa! Se vie aikaa, mutta kantaa hedelmää.

Uusikaupunki - Osallisuustyön polku avautui yhdistysohjelman laatimisesta kaupungin ja kansalaisyhteiskunnan välille

Anna-Maria Isola, tutkuspäällikkö, THL

Asta Engström, hyvinvointijohtaja, Uusikaupunki

Uudenkaupungin perinteinen Crusell-viikon lyhtyjien yö
kokoaa noin 2000 eri-ikäistä Vallimäen puistoon
nauttimaan ilmaiskonsertista piknik-koreineen ja
viltteineen. Kuva Uudenkaupungin kaupunki

Uusikaupunki on ollut muuttovoittoinen, 15 000 asukkaan pieni ja idyllinen kaupunki puutaloineen aivan meren äärellä. Sillä on rikas 400-vuotinen historia, mutta viime aikoina se on tullut tunnetuksi tuhansia paikkakuntalaisten ulkopaikkakuntalaisia ja ulkomaalaisia työllistävästä auto-
tehtaastaan. Kaupungissa voi kuulla puhuttavan lähes 30 kieltä. Hiljattain paikkakunnalle muualta muuttaneita kutsutaan uusasukkaiksi.

Oman paikan löytämisen vaikeus: ratkaisuna yhteinen tekeminen ja kohtaamisten mahdollistaminen

Kuntalaiskysely keväältä 2019 paljasti, että työn perässä muuttaneiden nuorten miesten määrä on kasvanut voimakkaasti suhteessa samanikäisiin naisiin. Sukupuolivinouma altistaa heikommalle elämäntilanteelle. Heikoimmin menee osalla 20–29-vuotiaista miehistä, joilla on heikko paikallisidentiteetti, toimeentulon ongelmia ja jotka luottavat vain vähän virkamiesjohtoon ja päättäjiin. Heidän asenteensa monikulttuurisuutta kohtaan on huomattavan kielteinen.

Uusasukkailla on vaikeuksia löytää paikkaansa yhteisöistä. Monikulttuurinen asukasjoukko on kuitenkin kaupungin voimavara, jonka säilyttäminen on tärkeää kaupungin veto- ja pitovoiman vahvistamiseksi. Asukkaiden ja kaupungin vuoropuhelua pidetään yllä yhdistysten kautta. Palveluilla ja palveluissa tarjotaan yhteyksiä paikallisyhteisöön. Viime aikoina on palkattu osallisuuden edistämiseen järjestökoordinaattori ja kulttuurituottaja.

Hyvinvointijohtaja kutsui toimialojen työntekijät keskustelemaan osallisuudesta

Uudessakaupungissa on alettu jo hakea ratkaisuja osallisuuden edistämiseen muun muassa erilaisin ohjelmin ja toimenpitein. Yhdistysohjelman myötä virisi yhteistyö myös kaupungin ja yrittäjäyhteisön välille. Sitten syntyi nuorten aloitteesta kokeilu, jossa yhdessä nuorten, yrittäjäyhteisön, kaupungin ja vapaaehtoisen kanssa otettiin käyttöön vanha ravintolatila nuorten oleskelupaikaksi. Nuoret antoivat tilalle nimen Uniikki, neuvottelivat pelisäännöt ja suunnittelivat toiminnan.

Kaupungin strategiassa on kirjattu tavoitteeksi mm. kaventuneet hyvinvointierot, viihtyisä ja vetovoimainen kaupunki, monipuolistuva elinkeinotoiminta, strateginen johtaminen ja yhteistyö. Lisäksi poikkihallinnollista hyvinvoinnin edistämisen työtä on aloitettu parin viimeisen vuoden aikana. Valmisteilla olevaan hyvinvointiohjelmaan määritellään osallisuus yhdeksi painopisteeksi.

Strategisen johtamisen mukaisesti hyvinvointijohtaja kokosi poikkihallinnollisia ja moniammatillisia työryhmiä ja joitakin sidosryhmiä

OSALLISUUSTARINAT

sparraustilaisuuksiin. Tavoitteena oli rakentaa pohjaa ja keskustelun myötä syntyvää sitoutumista tulevien vuosien työlle.

Osallisuus on prosessi, jossa hallinnonalat ja yhteisöt keskustelevat ja oppivat keskenään

Uudenkaupungin osallisuustyö on hahmottumassa suunnitelmalliseksi poikkihallinnolliseksi tekemiseksi, johon lakisääteisten toimien lisäksi kuuluu kulttuurinen muutos: ihminen – olipa hän työntekijä tai kuntalainen – kohdataan hyvässä hengessä dialogia vahvistaen.

Vaikka osallisuuden edistämiseen liittyviä haasteita ei saatukaan ratkottua, ymmärrys systemaattisen osallisuustyön tarpeellisuudesta kasvoi. Alkoi syntyä ymmärrystä siitä, että ihmisten osallisuus ja osallisuuden kokemus ovat kaupungin aineeton resurssi, josta syntyy hyvinvointia, elinvoimaa, vetovoimaa ja pitovoimaa. Osallisuuden paranemisen seuraukset näkyvät kovina faktoina, esim. vähentyvänä poismuuttona, korjaavien palvelujen vähentymisenä, asukkaiden parantuneena hyvinvointina, kaupungin kohentuneena elinvoimana.

Osallisuutta sparrattiin ruohonjuuritasolla, josta kerättiin osallisuustyön näkemyksiä, kokemuksia ja parantamisen paikkoja. Osallisuussparrauksen myötä toivottiin niin kaupungin henkilöstön kuin kaupunkilaisten osallisuutta parantavia jatkotoimenpiteitä. Jatkon takia sparrausta on hyvä käydä myös johtoryhmän kanssa siitä, miten osallisuustyötä lähdetään edistämään.

Vinkkejä muille

Osallisuustyö alkaa aina jostakin, usein hyvinkin konkreettisesta asiasta. Uudessa kaupungissa se alkoi siitä, että kaupungin

toimijat alkoivat tavata yhdistysten edustajia. Kun luotiin kuuntelemisen ja keskustelun kanavat, alkoi syntyä yllättäviä ja hyviä asioita.

On hyvä käydä läpi osallistumiseen liittyvät toimet: miten ne toimivat, miten toimintaedellytykset on turvattu, miten vuorovaikutuksesta huolehditaan, johtaako osallistuminen toimenpiteisiin, seurataanko ja arvioidaanko näitä.

Vantaa - Osallistuva budjetointi myönteisen erityiskohtelun keinona ja vaikuttamisen paikkana

Anna-Maria Isola, tutkimuspäällikkö, THL

Laura Lettenmeier, osallisuuskoordinaattori, kaupunkiympäristön toimiala, Vantaa

Vantaa on Suomen neljänneksi suurin kaupunki, jossa 18 prosenttia asukkaista on vieraskielisiä ja jossa puhutaan yli 120 kieltä. Vantaalla aloitettiin vuonna 2019 poikkihallinnollinen ja alueellinen myönteisen erityiskohtelun ohjelma, jonka avulla tasapainotetaan hyvinvointieroja kohdentamalla resursseja sinne, missä niitä tarvitaan. Ohjelmassa pyritään muun muassa parantamaan ympäristön laatu- tasoa esimerkiksi tehostamalla alueiden kunnossapitoa sekä parantamaan asukas-yhteistyötä. Osana ohjelmaa kaupunki-ympäristön toimiala kokeilee myös osallistuvaa budjetointia.

OSALLISUUSTARINAT

Mukaan saamisen haasteita, mutta vahvaa kehittämistä

Osa ihmisistä vetäytyy syrjään, koska he eivät usko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa tai he eivät tiedä, miten voisivat osallistua. Erityisen haastavaa on tavoittaa maahanmuuttajia. Tästä voi seurata se, että hyvinvointierojen kaventamisen kannalta tärkeitä toiveita ja tarpeita jää kuulematta.

Osallistuva budjetointi on keino saada useamman tarve ja toive kuuluviin, mutta mahdollisimman monen on innostuttava mukaan ideoimaan ja äänestämään.

Vuonna 2020 osallistuvaa budjetointia kokeiltiin Hakunilan ja Martinlaakson kaupunginosissa. Kaupunki on uuden äärellä mutta vahvasti innostunut kehittämään kaupunkia sen asukkaiden kanssa.

Kohti ratkaisuja

Asukkaiden tavoittamiseksi ideoitiin esimerkiksi seuraavia ratkaisuja: 1) Osallistuvan budjetoinnin projektiryhmä jalkautuu turuille ja toreille jututtamaan ihmisiä ja kirjaamaan heidän ehdotuksiaan. 2) Oppilasryhmät tekevät ehdotuksiaan esimerkiksi osana

oppituntia tai oppilaskunnan hallituksen järjestämällä ideointipisteellä. 3) Oppilaat voisivat koulutehtävänään innostaa maahanmuuttajaäitejään tekemään ehdotuksia osallistuvaan budjetointiin. 4) Kuntouttavan työtoiminnan tai sosiaalityön ryhmän ohjaaja voisi olla mukana ideoimassa, kehittämässä ja kirjaamassa osallistujien ehdotuksia.

Esitetyissä ratkaisuehdotuksissa oli kuitenkin usein se haaste, että ne olisivat vaatineet osallistuvan budjetoinnin suunnittelijoilta suurta työaikapanostusta enemmän ja suurta aktiivisuutta myös muilta toimijoilta.

Tyypillistä osallisuussparraukselle oli, että kun yhtä asiaa oli jonkin aikaa ratkottu, alkoi seuraava ongelma jo kehkeytyä. Osallistuvan budjetoinnin ideointivaiheen pohdintojen jälkeen nostettiin esiin kysymys siitä, miten äänestys toteutetaan niin, että se tapahtuisi mahdollisimman matalalla kynnyksellä ja kuitenkin niin, että se toteutuisi periaatteella ”yksi ääni ja yksi asukas”. Mitä helpommaksi äänestäminen tehdään, sitä enemmän syntyy tilaisuuksia väärinkäytöksille. Koska kyseessä on myönteisen erityiskohtelun ohjelman kokeilu ja erilaisten asukasryhmien osallistumisen mahdollisuuksia korostetaan, päädyttiin

OSALLISUUSTARINAT

äänestys toteuttamaan ilman suurempaa tunnistautumista.

Kokemukset ja opit

Osa ratkaisuehdotuksista kehittyi niin, että niitä vietiin käytäntöön: esimerkiksi Hakunilassa koulujen, nuorisotilojen ja terveyskeskuksen kanssa sovittiin yhteistyöstä osallistuvan budjetoinnin ideoiden keräämisessä. Mukaan tuli myös seurakunta, järjestöjä sekä yhteisöotalo, jossa käy paljon maahanmuuttajia.

Sparrauksen yksi suurimmista hyödyistä oli se, että se tarjosi yhteisen hetken

mieltä osallistuvan budjetoinnin kokonaisuutta ja seuraavia askeleita. Alun perinkin oli tarkoituksena koota osallistuvan budjetoinnin projektiryhmä, mutta sparrauskerta antoi sen koollekutsumiseen vauhtia. Yhteiset keskustelut sparraustuokioissa auttoivat myös osallisuuskenttää vähemmän tuntevia kaupunkiympäristön suunnittelijoita pääsemään aiheeseen sisälle.

Isoissa kaupungeissa uusien asioiden, kuten kaiken läpileikkaavan osallisuuden, edistäminen voi olla työlästä. Organisaatio on laaja, toimialojen siilot usein vahvarakenteisia, ja työskentelykulttuuritkin

OSALLISUUSTARINAT

muuttuvat hitaasti. Osallisuus ei kuitenkaan tottele siiloja, koska se kuuluu jokaiseen toimialaan. Vantaalla osallisuuskoordinaattoreita on useammalla toimialalla. Kun osallisuuskoordinaattorit tekevät yhteistyötä, osallisuusajattelu leviää toimialarajojen yli.

Vinkkejä muille

Yrittäkää ajatella ihmisten tavoittamista totuttujen käytäntöjen ulkopuolelta. Esimerkiksi kaupungin perinteisten viestintäkanavien lisäksi voi paikallisiin toimijoihin olla suoraan yhteydessä. Sellainen lähentää kaupunkia ja

paikallisia toimijoita ja luo yhteistyön mahdollisuuksia.

Osallisuusprosessien projektiryhmiin kannattaa ottaa mukaan myös ihmisiä, jotka eivät työskentele osallisuuden parissa. Se on hyvä keino levittää tietoa ja lisätä ymmärrystä osallisuudesta.

Kiitos!

kestavakaupunki.fi/
osallisuus

